

Shōgun – Deel 2

James Clavell

Shōgun – Deel 2

Vertaald door Frank Klinkspoor

SAGA Egmont

Shōgun – Deel 2

Vertaald door Frank Klinkspoor

Originele titel *Shōgun 2*

Originele taal Engels

Eerste druk mei 2026

Copyright © 1975, 2026 James Clavell en SAGA Egmont

ISBN: 9788727297606 (POD paperback)

ISBN: 9788727297590 (e-book)

ISBN: 9788727297583 (audiobook)

Alle rechten voorbehouden. Geen enkel onderdeel van deze publicatie mag worden geherpubliceerd, opgeslagen in een database, verzonden, in geen enkel format en op geen enkele manier, zonder geschreven toestemming van de uitgever, noch mag het op andere wijze dan reeds gepubliceerd en in vergelijkbare conditie in enige vorm gebonden of met omslag aan de koper verstrekt worden. Het is verboden om tekst- en datamining (TDM) van deze publicatie uit te voeren, inclusief voor het trainen van AI-technologieën, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

www.sagaegmont.com

Saga is een dochtermaatschappij van Egmont. Egmont is het grootste mediabedrijf van Denemarken en volledig eigendom van de Egmont Foundation, die jaarlijks met bijna 13,4 miljoen euro kwetsbare kinderen en gezinnen steunt.

Vognmagergade 11, 2, 1120 København K, Denemarken

Van James Clavell is eerder verschenen bij Saga Egmont:

Shogun - Deel 1

Shogun - Deel 3

Boek drie

‘Weet je zeker dat alles klaar is, Moera?’

‘Ja, Omi-san, ja, ik geloof het wel. We hebben ons precies aan uw en Igoerasji-sans bevelen gehouden.’

‘Als er ook maar iets verkeerd gaat, is er morgenavond een nieuwe hoofdman,’ deelde Igoerasji, Jaboe’s eerste luitenant, hem met grote zuurheid mee. Zijn ene oog was bloeddoorlopen van slaapgebrek. Hij was gisteren met het eerste contingent samoerai en nauw omschreven instructies uit Jedo gearriveerd.

Moera gaf geen antwoord, maar knikte eerbiedig en hield zijn blik op de grond gericht.

Ze stonden aan de waterkant, bij de pier, voor de knielende rijen zwijgende, angstige, en eveneens uitgeputte dorpingen – alle mannen, vrouwen en kinderen, behalve de bedlegerigen – die wachtten op de aankomst van de galei. Allen droegen hun beste kleren. De gezichten waren geboend, het hele dorp was blinkend geveegd en opgedoft alsof dit de dag voor nieuwjaar was, wanneer, naar aloud gebruik, het hele keizerrijk werd schoongemaakt. De

vissersboten waren met angstvallige zorg opgesteld, met keurige netten en opgerolde touwen. Zelfs het strand van de baai was geharkt.

‘Er gaat niets verkeerd, Igoerasji-san,’ zei Omi. Hij had weinig geslapen deze laatste week, sinds Jaboe’s bevelen via één van Toranaga’s postduiven uit Osaka waren gekomen. Meteen had hij het dorp gemobiliseerd en elke gezonde man binnen een straal van twintig *ri* opgedragen om Anjiro voor de komst van de samoerai en Jaboe in gereedheid te brengen. En nu Igoerasji het diepe geheim in zijn oren – in zijn oren alleen – had gefluisterd, dat de grote *daimio* Toranaga zijn oom vergezelde en met succes aan Isjido’s val was ontkomen, was hij heel blij dat hij zoveel geld voor de ontvangst had uitgegeven. ‘U hoeft u geen zorgen te maken, Igoerasji-san. Dit is mijn leen en mijn verantwoordelijkheid.’

‘U hebt gelijk.’ Met een minachtend gebaar stuurde Igoerasji Moera weg. En voegde er toen zacht aan toe: ‘U bent verantwoordelijk. Maar zonder u te willen beledigen zeg ik u dat u onze meester nog nooit hebt gezien als er iets verkeerd gaat. Als wij iets hebben nagelaten, of als deze stronteters niet hebben gedaan wat ze moesten doen, verandert onze meester uw hele leen en de lenen ten noorden en ten zuiden van het uwe voor morgenavond in mesthopen.’ Hij beende terug naar de vorsten van zijn mannen.

Deze ochtend waren de laatste compagnieën samoerai uit Misjima, Jaboe’s hoofdstad in het noorden, gearriveerd. Nu werden ook zij in militaire slagorde opgesteld aan de waterkant, op het plein en op de helling, met wapperende banieren in de lichte bries, glinsterende speren in de zon. Drieduizend samoerai, de elite van Jaboe’s leger. Vijfhonderd cavaleristen.

Omi was niet bang. Hij had al het mogelijke gedaan en had persoonlijk alles gecontroleerd wat zich controleren liet. Als er

iets verkeerd ging, dan was dat *karma*. Maar er zal niets verkeerd gaan, dacht hij opgewonden. Er was vijfhonderd kokoe besteed aan de voorbereidingen – meer dan zijn inkomsten van een heel jaar voordat Jaboe zijn leen had vergroot. Het bedrag had hem doen duizelen, maar Midori, zijn vrouw, had gezegd dat ze kwistig moesten zijn, dat de onkosten gering waren vergeleken bij de eer die heer Jaboe ze bewees. ‘En met heer Toranaga in het dorp – wie weet wat voor geweldige kansen je nog krijgt?’ had ze gefluisterd.

Ze heeft zo gelijk, dacht Omi trots.

Opnieuw streken zijn blikken over het strand en het dorpsplein. Alles zag er volmaakt uit. Midori en zijn moeder stonden te wachten onder de zonnetent die was opgezet om Jaboe en zijn gast, Toranaga, te ontvangen. Omi merkte dat zijn moeder haar tong weer roerde en hij wenste dat die eeuwige gesel Midori kon worden bespaard. Hij streek een plooi glad in zijn reeds onberispelijke kimono, verschikte zijn zwaarden en keek naar de zee.

‘Zeg, Moera-san,’ fluisterde Oeo, de visser behoedzaam. Hij was één van de vijf dorpsoudsten. ‘Hoor eens, ik ben zo bang; als ik piste zou ik zand pissen.’

‘Pis dan niet, oude vriend,’ Moera onderdrukte zijn glimlach.

Oeo was een breedgeschouderde, knoestige man met grote handen en een gebroken neus en op zijn gezicht lag een gepijnigde uitdrukking. ‘Pissen zal ik niet, maar ik moet vast een scheet laten.’ Oeo was beroemd om zijn humor en zijn moed en om de kracht van zijn winden. Vorig jaar, tijdens de windenwedstrijd in het noorden, was hij kampioen der kampioenen geweest en had Anjiro grote eer gebracht.

‘Eeeeeee, misschien moest je dat maar niet doen,’ grinnikte Haroe, een kleine, verschrompelde visser. ‘Eén van die schijtkoppen zou jaloers kunnen worden.’

Moera siste: 'Ik beveel je samoerai niet zo te noemen zolang er ook maar één in de buurt van het dorp is.' *Oh ko*, dacht hij vermoeid, ik hoop dat we niets zijn vergeten. Hij keek omhoog naar de berghelling, naar de bamboehouten palissade rondom de tijdelijke vesting die ze met zoveel zweet en snelheid hadden opgetrokken. Driehonderd gravende, bouwende en zwoegende mannen. Het andere nieuwe huis was gemakkelijker geweest. Dat stond op de heuvel, vlak onder Omi's huis, en hij kon het zien, kleiner dan dat van Omi maar met pannen op het dak, een geïmproviseerde tuin, en een klein badhuis. Ik denk dat Omi daarheen zal verhuizen en dat hij heer Jaboe het zijne zal geven, dacht Moera.

Hij keek om naar de baai waar de galei nu ieder ogenblik kon verschijnen. Weldra zou Jaboe aan land stappen en dan waren ze allen in handen van de goden, alle *kami*, God de Vader, Zijn gezegende Zoon en de Gezegende Madonna, *oh ko!*

Gezegende Madonna, bescherm ons! Zou het te veel zijn U te vragen Uw grote oog op dit dorp Anjiro te laten rusten? Voor een paar dagen maar? Wij behoeven bijzondere hulp om ons tegen onze heer en meester te beschermen, o ja! Ik zal vijftig kaarsen branden en mijn zonen zullen beslist worden grootgebracht in het Ware Geloof, beloofde Moera.

Ninjin, die een rond gezicht had en vooruitstekende tanden, was hevig aangedaan door de aanwezigheid van zoveel samoerai. 'Moera-san, neem me niet kwalijk, maar het is gevaarlijk wat jij hebt gedaan – vreselijk, *neh?* Die kleine aardbeving vanochtend, dat was een teken van de goden, een omen. Je hebt een vreselijke vergissing gemaakt, Moera-san.'

'Wat gedaan is, is gedaan, Ninjin. Vergeet het.'

'Hoe kan ik dat? Het ligt in mijn kelder en –'

‘Een deel ervan ligt in jouw kelder. Ik heb zelf ook genoeg,’ zei Oeo en hij glimlachte niet meer.

‘Niets ligt ergens. Niets, oude vrienden,’ zei Moera behoedzaam. ‘Er bestaat niets.’ Op zijn bevel was in de loop van de laatste paar dagen dertig kokoe rijst van de samoerai-voedselvoorzieningsdienst gestolen en in het dorp verborgen, samen met andere voorraden en uitrusting – en wapens.

‘Geen wapens,’ had Oeo geprotesteerd. ‘Rijst, ja, maar geen wapens!’ ‘Er zal oorlog komen.’

‘Het is tegen de wet om wapens te hebben,’ had Ninjin gejammerd.

Moera snoof. ‘Dat is een nieuwe wet, nauwelijks twaalf jaar oud. Daarvoor konden we alle wapens hebben die we wilden en we waren niet aan het dorp gebonden. We konden gaan waar we wilden, zijn wat we wilden. We konden boerensoldaat zijn, visser, koopman, zelfs samoerai – sommigen konden dat, je weet dat het de waarheid is.’

‘Ja, maar nu is het anders, Moera-san, anders. Op last van de Taikō is het anders geworden!’

‘Weldra zal het weer zijn zoals het altijd was. We zullen weer soldaten zijn.’

‘Laten we dan wachten,’ had Ninjin gesmeekt. ‘Nu is het tegen de wet. Als de wet verandert, is dat *karma*. De Taikō heeft de wet gemaakt: geen wapens. Helemaal geen. Op straffe van onmiddellijke dood.’

‘Open je ogen, jullie allemaal. De Taikō is dood! En ik zeg jullie: binnenkort zal Omi-san geoefende mannen nodig hebben en de meesten van ons hebben in de oorlog gediend, *neh?* We hebben gevist en gestreden in onze tijd. Is dat waar of niet?’

‘Ja. Moera-san,’ had Oeo ondanks zijn angst toegegeven. ‘Vóór de Taikō waren we niet gebonden.’

‘Ze krijgen ons te pakken, ze moeten ons wel te pakken krijgen,’ had Ninjin gehuild. ‘Ze kennen geen genade. Ze koken ons zoals ze met die barbaar gedaan hebben.’

‘Hou je mond over de barbaar!’

‘Luister vrienden,’ had Moera gezegd. ‘Zo’n kans krijgen we nooit meer. Ze is door God gezonden. Of door de goden. Mes, pijl, speer, zwaard, musket, schild, boog – we moeten pakken wat we kunnen. De samoerai zullen denken dat andere samoerai ze hebben gestolen – de schijtkoppen zijn toch vanuit heel Izo gekomen? En welke samoerai vertrouwt een andere? We moeten ons recht om te strijden hernemen, *neh*? Mijn vader is in de slag gedood – en de zijne en de zijne ook! Ninjin, in hoeveel veldslagen ben jij geweest – tientallen, *neh*? Oeo – en jij? Twintig? Dertig?’

‘Meer. Diende ik niet onder de Taikō, vervloekt zij zijn gedachtenis. Ah, voordat hij Taikō werd, was hij een man, zonder meer. Dat is de waarheid! Daarna is hij ineens veranderd, *neh*? Ninjin, vergeet niet dat Moera-san hoofdman is! En we moeten niet vergeten dat zijn vader ook hoofdman was! Als de hoofdman zegt: wapens, dan zullen het wapens zijn!’

Knielend in de zon was Moera er nu van overtuigd dat hij juist had gehandeld, dat deze nieuwe oorlog eeuwig zou duren en dat hun wereld weer zou worden zoals ze altijd was geweest. Het dorp zou er zijn en de boten en wat dorpelingen. Omdat alle mensen – boer, *daimio*, samoerai, zelfs de *eta* – alle mensen moesten eten en de vissen wachtten in de zee. Daarom zouden de soldaat-dorpelingen van tijd tot tijd hun oorlog onderbreken en ze zouden hun bootjes te water laten...

‘Kijk!’ riep Oeo en onwillekeurig wees hij in de plotselinge stilte. De galei rondde het voorgebergte.

Foejiko knielde onderdanig voor Toranaga in de grote hut die hij tijdens de reis had gebruikt; ze waren alleen.

‘Ik smeek u, heer. Neem dit vonnis van mijn schouders.’

‘Het is geen vonnis, het is een bevel.’

‘Ik zal gehoorzamen, dat spreekt vanzelf. Maar ik kan niet doen –’

‘Kan niet?’ stoot Toranaga op. ‘Hoe durft u tegen te spreken! Ik draag u op bijzit van de loods te worden en u hebt de impertinentie tegen te spreken?’

‘Ik verontschuldig mij, heer, met heel mijn hart,’ zei Foejiko snel, struikelend over haar tong. ‘Ik bedoelde niet u tegen te spreken. Ik wilde enkel zeggen dat ik dit niet kan doen op de manier die u wenste. Ik smeek u mij te begrijpen. Vergeef me, heer, maar het is mij niet mogelijk gelukkig te zijn – of gelukkig te veinzen.’ Ze boog haar hoofd op de futon. ‘Ik smeek u nederig mij toe te staan seppoekoe te plegen.’

‘Ik heb al eerder gezegd dat ik zinloze dood niet goedkeur. Ik wens gebruik van u te maken.’

‘Verschoning, heer, ik wens te sterven. Ik smeek het u nederig. Ik wens mij bij mijn echtgenoot en mijn zoon te voegen.’

Toranaga's stem geselde haar en smoorde de geluiden van de galei. ‘Ik heb u die eer al geweigerd. U verdient haar nog niet. En het is slechts vanwege uw grootvader, omdat heer Hiro-matsoe mijn oudste vriend is, dat ik zo geduldig naar uw slechtgemanierde gekakel heb geluisterd. Nu is het uit met deze onzin, vrouw. Hou op u als een klein kind te gedragen!’

‘Ik vraag u nederig toestemming om mijn haar af te knippen en non te worden. Boeddha zal –’

‘Nee. Ik heb u een bevel gegeven. Gehoorzaam!’

‘Gehoorzaam?’ zei ze zonder op te kijken, met strak gelaat. Toen, half tot zich zelf: ‘Ik dacht dat ik naar Jedo werd gestuurd.’

‘U bent aan boord van dit vaartuig gestuurd! U vergeet uw positie, vergeet uw erfdeel, u vergeet uw plicht. U vergeet uw plicht! Ik walg van u. Ga u gereedmaken.’

‘Ik wil sterven, ik smeek u, laat mij me bij hen voegen, heer.’

‘Uw echtgenoot werd ten onrechte als samoerai geboren. Hij was misvormd, dus zijn nakomelingschap zou evenzeer misvormd zijn geweest. Die dwaas heeft mij bijna te gronde gericht. U bij hen voegen? Wat een onzin! Ik verbied u seppoekoe te plegen! Nu, eruit!’

Maar ze verroerde zich niet.

‘Misschien kan ik u beter naar de *eta* sturen. Naar één van hun huizen. Misschien zou u u dan uw manieren en uw plicht herinneren.’

Ze huiverde, maar ze siste uitdagend terug: ‘Dan zou ik tenminste met Japanners te maken hebben!’

‘*Ik ben uw leenheer. U-zult-doen-wat-ik-beveel.*’

Foejiko aarzelde. Toen haalde ze haar schouders op. ‘Ja, heer. Ik verontschuldig mij voor mijn slechte manieren.’ Ze legde haar handen plat op de futon en boog haar hoofd diep en haar stem was boetvaardig. Maar in haar hart was ze niet overreed en hij wist en zij wist wat ze van plan was te doen. ‘Heer, ik verontschuldig mij oprecht voor deze verstoring, deze inbreuk op uw *wa*, uw harmonie, en voor mijn slechte manieren. U had gelijk. Ik had ongelijk.’ Ze stond op en liep zacht naar de deur van de hut.

‘Als ik u toesta wat u wenst,’ zei Toranaga, ‘zult u dan, in ruil daarvoor, doen wat ik wil, met heel uw hart?’

Traag keek ze om. ‘Voor hoe lang, heer? Ik verzoek u mij te zeggen hoe lang ik bijzit van de barbaar moet zijn?’

‘Een jaar.’

Ze wendde zich af en stak haar hand uit naar de deurkruk.

Toranaga zei: ‘Een half jaar.’

Foejiko's hand stopte. Trillend drukte ze haar hoofd tegen de deur. 'Ja.

Dank u, heer. Dank u.'

Toranaga stond op en liep naar de deur. Zij deed voor hem open, boog en sloot de deur achter hem. Toen kwamen stil de tranen.

Zij was samoerai.

Toen Toranaga aan dek kwam, was hij zeer met zich zelf ingenomen. Hij had bereikt wat hij wilde met een minimum aan moeilijkheden. Als hij te ver was gegaan, zou ze niet gehoorzaamd hebben en zich zonder toestemming het leven hebben benomen. Maar nu zou ze haar best doen om hem te behagen en het was belangrijk dat zij bijzit van de loods werd, al was haar geluk maar schijn. Zes maanden zouden meer dan genoeg zijn. Vrouwen zijn zoveel lichter te sturen dan mannen, dacht hij voldaan. Zoveel lichter, in bepaalde dingen.

Toen zag hij Jaboe's samoerai op het strand van de baai en zijn gevoel van welzijn verdween.

'Welkom in Izoë, heer Toranaga,' zei Jaboe. 'Als escorte voor u heb ik een paar mannen hier laten komen.'

'Goed.'

'Alles is geschied zoals afgesproken in Osaka,' zei Jaboe. 'Maar waarom zou u niet een paar dagen bij mij blijven? Ik zou vereerd zijn en het zou zijn nut bewijzen. U zou de keus van de tweehonderdvijftig mannen voor het muskettenregiment kunnen bekrachtigen en hun bevelhebber ontmoeten.'

'Niets zou mij meer genoegen doen, maar ik moet zo snel mogelijk terug naar Jedo, Jaboe-san.'

'Twee of drie dagen? Blijft u toch. Een paar dagen zonder zorgen zouden goed voor u zijn, *neh*? Uw gezondheid is belangrijk voor mij – voor al uw bondgenoten. Wat rust, goed eten en jagen.'

Wanhopig zocht Toranaga naar een oplossing. Hij piekerde er niet over met een lijfwacht van slechts vijftig man hier te blijven. Hij zou volkomen in Jaboe's macht zijn, en dat zou nog erger zijn dan zijn situatie in Osaka. Isjido was tenminste berekenbaar en door bepaalde regels gebonden. Maar Jaboe? Jaboe is zo verraderlijk als een haai en haaien breng je niet in verzoeking, zei hij bij zich zelf. Zeker niet in hun jachtwater. En zeker niet met je eigen leven. Hij wist dat de afspraak die hij in Osaka met Jaboe had gemaakt even zwaar woog als hun urine toen die de grond had bereikt, zodra Jaboe zou vermoeden, dat hij van Isjido betere concessies kon krijgen. En door Toranaga's hoofd op een houten schoteltje aan Isjido aan te bieden zou Jaboe in één klap veel meer verwerven dan Toranaga bereid was te geven.

Hem doden of aan land gaan? Dat waren de keuzen.

'U bent te vriendelijk,' zei hij. 'Maar ik moet naar Jedo.' Ik had nooit gedacht dat Jaboe de tijd zou hebben hier zoveel mannen te verzamelen. Heeft hij onze code ontcijferd?

'Sta mij toe dat ik aandring, Toranaga-sama. Het is hier zeer goed jagen. Mijn mannen hebben valken bij zich. Na zolang in Osaka te zijn opgesloten zou het goed zijn wat te jagen, *neh?*'

'Ja, het zou goed zijn vandaag te jagen. Ik betreur het dat ik mijn valken daar ben kwijt geraakt.'

'Maar u bent ze toch niet kwijt? Hiro-matsoe zal ze toch meenemen naar Jedo?'

'Ik heb hem opgedragen ze los te laten zodra wij veilig weg waren. Tegen de tijd dat ze in Jedo zouden zijn aangekomen, zouden ze hun africhting vergeten zijn en dat maakt ze waardeloos. Dat is één van mijn weinige stelregels: ik vlieg alleen met de valken die ik afgericht heb en sta ze geen andere meester toe. Op die manier maken ze alleen mijn vergissingen.'

‘Dat is een goede stelregel. Ik zou de andere ook graag willen horen. Bij het eten wellicht, vanavond?’

Ik heb deze haai nodig, dacht Toranaga bitter. Het zou voorbarig zijn hem nu te doden.

Twee touwen vlogen naar de wal en werden vastgemaakt. De touwen trokken strak, kraakten onder de spanning en de galei werd vaardig aangelegd. De riemen werden ingenomen. De loopplank gleed op zijn plaats en toen zette Jaboe er zijn voet op.

Meteen schreeuwden de verzamelde samoerai hun strijdkreet. ‘*Kasigi! Kasigi!*’ en het gebulder joeg de meeuwen gillend en krijsend de lucht in. Als één man bogen de samoerai.

Jaboe boog terug, keerde zich toen tot Toranaga en wenkte hem met een weids gebaar. ‘Laten we aan land gaan.’

Luid en gebiedend riep Toranaga tot zijn vijftig samoerai, die nu net als hij bruine uniformkimono’s droegen: ‘Jullie allen, blijf hier! Kapitein, tref voorbereidingen voor onmiddellijk vertrek! Mariko-san, u blijft drie dagen in Anjiro. Ga onmiddellijk met de loods en Foejiko-san aan land en wacht op het plein.’ Toen overzag hij het strand en legde tot Jaboe’s verbazing nog meer gezag in zijn stem. ‘Nu, Jaboe-san, zal ik uw regimenten inspecteren!’ Meteen liep hij langs hem heen en bonkte de loopplank af met alle ongedwongen zelfbewuste arrogantie van de oorlogsgeneraal die hij was.

Geen generaal had ooit meer veldslagen gewonnen en niemand was listiger, uitgezonderd de Taikō, maar die was dood. Geen generaal was ooit geduldiger geweest en had zo weinig mannen verloren. Toranaga was nooit verslagen.

Een zucht van verbijstering klonk over het strand toen hij werd herkend. Deze inspectie was volkomen onverwacht. Zijn naam werd doorgegeven van mond tot mond en de kracht van het gefluister,

het ontzag dat hij opwekte, streelde hem. Hij voelde dat Jaboe hem volgde, maar keek niet om.

‘Ah, Igoerasji-san,’ zei hij met een beminnelijkheid die hij niet voelde. ‘Het is goed u te zien. Kom mee, wij zullen uw mannen samen inspecteren.’

‘Ja, heer.’

‘En u moet Kasigi Omi-san zijn. Uw vader is een oude wapenbroeder van me. Volgt u mij ook.’

‘Ja, heer,’ antwoordde Omi, opzwellend onder de eer die hem bewezen werd. ‘Dank u.’

Toranaga zette er een flinke pas in. Hij had ze met zich meegenomen om ze te verhinderen met Jaboe te spreken, wetend dat zijn leven van zijn eigen initiatief afhing.

‘Hebt u niet met ons in Odawara gevochten, Igoerasji-san?’ vroeg hij, wetend dat de samoerai daar zijn oog verloren had.

‘Ja, heer, ik had die eer. Ik was bij heer Jaboe en wij dienden op de rechtervleugel van de Taikō.’

‘Dan had u de ereplaats – waar het gevecht het heetst was. Er is veel waarvoor ik u en uw meester moet bedanken.’

‘We verpletterden de vijand, heer. We deden slechts onze plicht.’ Ook al haatte Igoerasji Toranaga, hij was trots dat deze zich de actie herinnerde en dat hij bedankt werd.

Nu waren ze bij het front van het eerste regiment gekomen. Toranaga’s luide stem droeg ver. ‘Ja, u en de mannen van Izoe hebben ons reusachtig geholpen. Zonder u zou ik wellicht de Kwanto niet hebben verworven! Nietwaar, Jaboe-sama?’ voegde hij eraan toe terwijl hij opeens stopte, Jaboe in het openbaar de titel gevend en dus de extra eer.

Opnieuw werd Jaboe door zijn vleierij uit zijn evenwicht gebracht. Hij vond dat hij recht had op de extra titel, maar van